

Over Europese grenzen heen denken:

Een case study naar de eerste pan-Europese partij Volt

Bachelorscriptie

21 mei 2021

Sophia van Lil

s2359413

Bsc Politicologie

Universiteit Leiden

Aantal woorden: 7027

Begeleider: Dr. J. Oversloot

Tweede lezer: Prof. dr. P. Nieuwenburg

Abstract

De Europese Unie is volgens politicologen niet democratisch genoeg. De Unie lijdt aan wat een democratisch tekort wordt genoemd: een gebrek aan democratische legitimiteit. Over een geschikte oplossing voor het democratisch tekort wordt al lange tijd gediscussieerd. Een van de geopperde oplossingen is de oprichting van transnationale partij. In het onderhavige onderzoek wordt gekeken in hoeverre een transnationale partij bij kan dragen aan de oplossing van het democratisch tekort van de Europese Unie. Ter beantwoording van deze vraag is een case-studie uitgevoerd naar de eerste pan-Europese partij: Volt. De ideologische en institutionele standpunten van deze partij zijn geanalyseerd en binnen een theoretisch kader geplaatst. Uit het onderzoek is gebleken dat Volt streeft naar een standaardisering op het gebied van voertaal en inrichting van het politiek bestel van de EU, die kan leiden tot een vergroting van de kloof tussen de Europese Unie en de burger. Wel is de komst van Volt als pan-Europese partij een stap in de richting van een politieke gemeenschap op Europees niveau.

Inhoud

Inleiding	3
Theoretisch kader - Het democratisch tekort	5
Methodologie - Volt	11
Resultaten	13
Europees Parlement	13
Pan-Europese politieke partijen	14
Transparantie	16
Het creëren van een Europese politieke gemeenschap	17
Problemen	21
Conclusie en discussie	24
Literatuur	25

Inleiding

Bij veel Nederlanders viel begin maart een paarse flyer op de mat met de tekst ‘made in Europe’. De flyer was van een politieke partij, die dit jaar haar debuut maakte in de Tweede Kamerverkiezingen: Volt. Volt is een pan-Europese partij die in elk land van de Europese Unie hetzelfde programma verkondigt. Een partij die pleit voor een versterking van de Europese Unie en voor meer Europese samenwerking.

Volt is een opvallend verschijnsel, omdat er in de Europese Unie nog geen andere pan-Europese partij bestaat. Dit hangt samen met het feit dat er geen Europees kiesdistrict bestaat, maar dat de Europese Parlementsverkiezingen op nationaal niveau worden georganiseerd (Follesdal en Hix, 2006, pp. 535-536). Volgens politicologen is dit één van de kenmerken van wat het Europees democratisch tekort wordt genoemd (Follesdal en Hix, 2006). Het democratisch tekort is de idee dat de Europese Unie niet democratisch genoeg zou zijn (Follesdal & Hix, 2006, Crum, 2012, Bol et al., 2016, Lefkofridi en Katsanidou, 2018). Volgens Bol (2016, p. 526) ontbreekt het de Europese Unie aan democratische legitimiteit. Burgers hebben niet het gevoel dat hun stem van invloed is op het Europese besluitvormingsproces (Lasan, 2008).

Politicologen debatteren al ruim twintig jaar over de vraag hoe het democratisch tekort opgelost kan worden. Er is geen kant-en-klare oplossing voor het democratisch tekort, omdat het probleem veel verschillende facetten kent. Eén van de geopperde oplossingen is het creëren van een transnationaal partijstelsel. Nu een pan-Europese partij actief is, is het interessant om te onderzoeken of dit ook een stap in de richting van een democratischere Europese Unie betekent.

Het doel van dit onderzoek is vast te stellen in hoeverre een transnationale partij een mogelijke oplossing vormt voor het democratisch tekort van de EU. Om aan deze doelstelling te beantwoorden is een case-studie uitgevoerd naar Volt, de eerste pan-Europese partij.

Voor dit onderzoek is de volgende onderzoeksvraag gedefinieerd:

In hoeverre draagt een transnationale partij bij aan het oplossen van het democratisch tekort van de Europese Unie?

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden is een bureauonderzoek uitgevoerd. Hierin zijn de ideologische en institutionele standpunten van Volt geanalyseerd. Deze standpunten zijn geplaatst in de context van het theoretisch kader van het democratisch tekort.

In het eerste hoofdstuk Theoretisch kader wordt het begrip ‘democratisch tekort’ uitgelegd. De verschillende facetten van het democratisch tekort worden hierin belicht. Vervolgens wordt in het hoofdstuk Methodologie uitgelegd welke onderzoeksstappen zijn doorlopen. In het hoofdstuk Resultaten worden de bevindingen van het onderzoek beschreven. Tenslotte worden de conclusies die uit deze resultaten kunnen worden getrokken in het hoofdstuk Conclusie en discussie bediscussieerd.

Theoretisch kader - Het democratisch tekort

Een bekend gezegde is dat de Europese Unie (EU) zichzelf niet zou toelaten, aangezien de EU niet aan haar eigen eisen van democratie voldoet (Chrysochoou, Stavridis & Tsinisizelis, 1998, p. 110). Hoewel 23 jaar later deze uitspraak te overdreven lijkt, wordt er wel nog steeds door academici gedebatteerd over de vraag of de Europese Unie wel democratisch genoeg is. Het gebrek aan democratische legitimiteit wordt in de literatuur het Europees democratisch tekort genoemd (Bol et al., 2016, p. 526). Het democratisch tekort is een breed begrip waaronder meerdere aspecten worden verstaan.

Follesdal en Hix (2006, p. 534) beschrijven wat zij de standaardversie van het democratisch tekort noemen. Ze definiëren het democratisch tekort aan de hand van vijf punten.

Ten eerste heeft Europese integratie ervoor gezorgd dat de uitvoerende macht is gegroeid, terwijl de controle van nationale parlementen is afgenomen. Op nationaal niveau weten we dat de regering verantwoording af moet leggen aan het parlement. De Europese Unie is echter zo ontworpen dat de besluitvorming voornamelijk in handen is van uitvoerende actoren, zoals leden van de Raad en eurocommissarissen. De besluitvorming in Brussel staat ver af van de nationale parlementen van de verschillende lidstaten. De uitvoerende macht kan hierdoor besluiten nemen, zonder verantwoording te hoeven afleggen aan nationale parlementen (Follesdal en Hix, 2006, pp. 534-535).

Ten tweede is het Europees Parlement te zwak. Verschillende hervormingen, die zijn verankerd in Europese verdragen hebben de macht van het Europees Parlement wel vergroot. In vergelijking met de Raad is de macht van het Europees Parlement echter nog steeds beperkt. De meerderheid van de Europese wetgeving wordt aangenomen onder een consultatieprocedure. Hierbij heeft het Europees Parlement enkel een adviserende rol. Daarnaast wordt de uitvoerende macht niet door het Europees Parlement gekozen (Follesdal en Hix, 2006, p. 535).

Ten derde zijn er volgens Follesdal en Hix geen echte Europese verkiezingen. De verkiezingen voor het Europees Parlement draaien niet om Europa, maar om nationale partijen en nationale kwesties. Het zijn een soort tussentijdse nationale wedstrijden en de opkomst is meestal lager dan bij verkiezingen voor de nationale parlementen. Europese burgers hebben

via de verkiezingen voor het Europees Parlement geen directe invloed op het Europese beleid (Follesdal en Hix, 2006, pp. 535-536).

Ten vierde staat de Europese Unie, volgens Follesdal en Hix, te ver van de Europese burgers af. De Europese Raad en de Europese Commissie worden niet direct gekozen. Deze instellingen staan hierdoor niet direct onder electorale controle. De burger kan met zijn stem gemaakte keuzes niet belonen of bestraffen. Daarnaast begrijpen Europese burgers de EU niet, vanwege de ingewikkelde institutionele structuur. Burgers herkennen in de EU niet de democratische structuur van hun eigen lidstaat. Obstakels zijn bijvoorbeeld dat meertaligheid deliberatie in het Europees Parlement in de weg staat, en dat het politieke proces eerder technocratisch dan politiek van aard is. De Europese Unie wordt daarom door burgers niet als een grootschalige democratie gezien (Follesdal en Hix, 2006, pp. 536-537).

Ten vijfde resulteert het Europese besluitvormingsproces, vanwege bovengenoemde redenen, vaak niet in wat de meerderheid van de kiezers wil. Dit is op zichzelf niet zeldzaam voor de politiek. In dit geval is het echter ook zo dat regeringen op Europees niveau beleid kunnen doorzetten, dat anders niet in de lidstaat zelf zouden zijn aangenomen. Zo ontstaat er een discrepantie tussen Europees beleid en de wens van de kiezer (Follesdal & Hix, 2006, p. 537).

Chrysochoou, Stavridis en Tsinisizelis (1998, p. 110) kennen twee dimensies toe aan het begrip democratisch tekort.

De eerste dimensie heeft betrekking op de zwakte van parlementen. Het Europees Parlement en de nationale parlementen zijn volgens Chrysochoou, Stavridis en Tsinisizelis inadequaat in het ter verantwoording roepen van de uitvoerende macht. De parlementen hebben hierdoor onvoldoende controle over de Europese besluitvorming.

Daarnaast ontbreekt het de Europese Unie aan een Europese *demos*, een politieke gemeenschap. Dit wordt gezien als de sociaal-psychologische dimensie van het democratisch tekort. Op Europees niveau is er nog geen politieke gemeenschap die invloed uitoefent op de beleidsvorming. Deze twee dimensies, deparlementarisering en het ontbreken van een *demos*, versterken elkaar en dragen zo bij aan een democratisch tekort (Chrysochoou, Stavridis en Tsinisizelis, 1998, p. 110).

Het is belangrijk om in deze context het Verdrag van Lissabon (2007) in beschouwing te nemen. Dit verdrag diende als een nieuwe institutionele basis, en moest de efficiëntie en de democratische legitimiteit van de Europese Unie verbeteren.

Sieberson (2008) heeft onderzocht in hoeverre dit verdrag de klassieke kritiekpunten op het democratisch gehalte van de EU wegneemt. Uit dit onderzoek blijkt dat het Verdrag van Lissabon de Europese Unie inderdaad democratischer maakt, maar dat het democratisch tekort niet is verdwenen. Dit heeft er onder andere mee te maken dat de basisrollen en de werkwijze van de Europese instellingen onveranderd zijn gebleven. Ook de machtsverhouding tussen de Europese Unie en lidstaten is hetzelfde gebleven; de verdeling van bevoegdheden is nog steeds gelijk (Sieberson, 2008, p. 465).

Ook Crum (2012) definieert het democratisch tekort als deparlementarisering. De macht van nationale parlementen is door Europese integratie afgenomen. Het Europees Parlement is tegelijkertijd te zwak om voor dit machtsverlies te compenseren. Het ontbreken van een Europese politieke gemeenschap speelt hier, volgens Crum, een rol bij. Op Europees niveau bestaat er geen gemeenschap waarin politieke meningen worden gevormd. Het Europees Parlement slaagt er niet in het Europese volk te vertegenwoordigen, omdat er ook niet zoiets als een Europees volk bestaat. Op nationaal niveau is het parlement wel in een politieke gemeenschap ingebed en is de bevolking beter vertegenwoordigd (Crum, 2012, p. 114).

Een tweede aspect is volgens Crum dat de wil van de burgers niet goed wordt vertaald naar Europees beleid. Belangrijk is hierbij dat het niet voldoende is als de Europese beleidsmakers dezelfde politieke voorkeuren hebben als de kiezers. Het gaat namelijk om het feit dat de Europese burgers de beleidsmakers niet verantwoordelijk kunnen houden. Ze kunnen de uitvoerende macht niet electoraal straffen of belonen. De verkiezingen zijn geen middel om de stem van de burger om te zetten naar Europees beleid. Het gaat tijdens Europese verkiezingen vaak over de vraag of er meer of minder Europese integratie moet zijn. Europese integratie is echter geen kwestie waar burgers via deze verkiezingen inspraak in hebben. Ideologische standpunten op Europees niveau staan niet centraal, terwijl dat wel is waar het Europees Parlement over besluit. Om deze redenen zien burgers hun idealen niet terug in Europees beleid (Crum, 2012, p. 115).

De kern van het democratisch tekort is dat de Europese Unie niet functioneert als een representatieve democratie, menen Lefkofridi en Katsanidou (2018). Burgers kunnen niet participeren in het besluitvormingsproces, omdat er op Europees niveau geen competitief politiek systeem is met duidelijke beleidsalternatieven. Er is geen duidelijk systeem waarin verschillende partijen verschillende meningen van burgers vertolken. Burgers die hun politieke standpunten niet herkennen in het systeem van de EU, voelen zich niet vertegenwoordigd (Lefkofridi en Katsanidou, 2018, pp. 1462-1463). Juist dit gevoel van vertegenwoordiging is cruciaal voor de steun aan de Europese Unie, blijkt uit onderzoek van McEvoy (2016). Dit onderzoek toont aan dat burgers die denken dat hun stem wordt vertegenwoordigd door de EU eerder geneigd zijn de EU te blijven steunen, ook als zij denken dat het economisch slecht gaat (McEvoy, 2016, pp. 1171-1173).

Uit het bovenstaande blijkt dat academici zeer verschillende ideeën hebben over de definitie van het democratisch tekort. Het democratisch tekort kent veel facetten. In de verschillende definities van het democratisch tekort klinkt één gemeenschappelijk aspect duidelijk door. Chrysochoou, Stavridis en Tsinisizelis, Crum en Lefkofridi en Katsanidou noemen allen het gebrek aan een Europese politieke gemeenschap. Vandaar dat het onderhavige onderzoek deze definitie ook kiest en stelt dat de kern van het democratisch tekort wordt gevormd door het ontbreken van een politieke gemeenschap op Europees niveau. Dit gebrek heeft twee kanten.

Ten eerste is het Europees Parlement geen uitvergroete versie van een nationaal parlement. In plaats daarvan is het zwak en heeft het beperkte controle over de uitvoerende macht. Er vindt op Europees niveau geen competitie plaats tussen pan-Europese partijen. Over Europese issues wordt onvoldoende openlijk gedebatteerd. De focus ligt tijdens Europese verkiezingen op nationale partijen en nationale kwesties.

Ten tweede hebben burgers niet het gevoel dat hun stem invloed heeft op Europese beleidsvorming. Er is geen Europese demos, geen publieke ruimte waarin politieke meningsvorming plaatsvindt. Burgers discussiëren nu nog niet op transnationaal niveau over de Europese politiek (Bol et al., 2016, p. 526). Dit heeft onder andere te maken met het feit dat de structuur van de Europese Unie intransparant is en burgers dus ook weinig helderheid krijgen van wat er precies gebeurt (Pogge, 1997, p. 163). Maar dit heeft ook te maken met de grote

diversiteit van de Europese Unie. De Europese Unie wordt gevormd door zevenentwintig lidstaten, met elk hun eigen cultuur, geschiedenis en taal. Deze voor de Europese Unie kenmerkende pluriformiteit verklaart waarom die verschillende mensen moeite hebben om op Europees niveau met elkaar te discussiëren (Kraus & Sciortino, 2014).

In de verschillende publicaties die over dit onderwerp zijn verschenen komen auteurs met voorstellen om het democratisch tekort op te lossen.

Lefkofridi en Katsanidou (2018) zoeken de oplossing in een transnationaal partijsysteem. Competitie tussen partijen is volgens hen een noodzakelijke voorwaarde voor een representatieve democratie. De idee hierachter is dat politieke partijen een bepaalde ideologische oriëntatie vertegenwoordigen. Burgers krijgen het gevoel dat hun mening tot uitdrukking wordt gebracht door politieke partijen. Via een transnationaal partijsysteem zou de EU responsiever zijn naar de wens van de burgers bij het maken van beleid. Belangrijk is hierbij dat elke partij afzonderlijk een duidelijke politieke kleur aanneemt. Dit kan alleen als partijen goed gemobiliseerd zijn over grenzen heen. Door op Europees niveau duidelijke standpunten in te nemen kan beleid worden gemaakt waar de burger zich in herkent (Lefkofridi en Katsanidou, 2018, pp. 1462-1463).

Bol et al. (2016) opperen een pan-Europees kiesdistrict als oplossing voor het democratisch tekort. Hun idee is dat naast de bestaande nationale kiesdistricten ook een pan-Europees kiesdistrict ontstaat. Een vast aantal leden van het Europees Parlement zou uit dit district verkozen worden. Elke Europeaan mag op iemand stemmen van een Europese partij, ongeacht uit welke lidstaat diegene afkomstig is. Het wordt dus mogelijk om als Nederlander bijvoorbeeld op een Italiaan te stemmen. Dit zou volgens Bol et al. betekenen dat er een Europese politieke ruimte ontstaat, waarin Europese politici in openheid met elkaar debatteren over Europees beleid. Een transnationaal kiesdistrict zou daarom bijdragen aan de creatie van een Europese politieke ruimte (Bol et al., 2016, p. 526). Welke vorm van communicatie de auteurs hierbij in gedachten hadden is in het onderzoek onduidelijk. Uit het idee blijkt niet of er voor één voertaal zou worden gekozen of dat gebruik zou worden gemaakt van tolken.

In dit onderzoek zal de oplossing voor het democratisch tekort in dezelfde richting worden gezocht als die van Lefkofridi en Katsanidou (2018). Namelijk door een transnationale partij

te analyseren. Dit betekent niet dat de door andere auteurs geschetste oplossingsrichtingen ondergeschikt zijn, enkel dat de oplossing van Lefkofridi en Katsanidou wordt uitgelicht en nader onderzocht.

Methodologie - Volt

In 2017 werd Volt opgericht als eerste pan-Europese politieke beweging. De partij werd opgericht in reactie op de Brexit, als tegengeluid tegen het anti-Europese geluid. Niet minder, maar meer Europese Unie, was het idee van een groep jongeren uit verschillende Europese landen. In 2019 deed de partij mee aan de Europese Parlementsverkiezingen. De Duitse Damian Boeselager won één zetel en vertegenwoordigt sindsdien Volt Europa in het Europees Parlement. In Nederland is de inmiddels vier jaar oude partij ook actief. Tijdens de Tweede Kamerverkiezingen van maart 2021 won Volt drie zetels en kwam zo in de Kamer. Laurens Dassen, Nilüfer Gündoğan en Marieke Koekkoek vertegenwoordigen Volt nu in de Tweede Kamer. Volt is in elke lidstaat van de Europese Unie gevestigd. De partij vindt Europese samenwerking noodzakelijk om hedendaagse problemen op te lossen. Volt beweert dat deze problemen, uiteenlopend van klimaatverandering tot migratie tot pandemieën, zich niet aan landsgrenzen houden. Europese samenwerking is volgens Volt daarom noodzakelijk. Middels de EU denkt Volt de Europese samenwerkingsverbanden te kunnen versterken. De partij ziet de Europese Unie als een bestaand apparaat dat beter gebruikt moet worden. Dit apparaat staat volgens Volt klaar om problemen op Europees niveau aan te pakken. Omdat hedendaagse problemen over de hele wereld spelen wil Volt dat Europa vaker als één speler optreedt op het wereldtoneel (Volt, 2021).

Volt formuleert haar centrale standpunten als *vijf plus één* fundamentele uitdagingen.

De eerste vijf standpunten zijn van partij-ideologische aard. Het beleid dat de partij uitdraagt is kenmerkend progressief. De volgende standpunten staan centraal: klimaat, migratie en veiligheid, een nieuwe kijk op economie, gelijke kansen in de zorg, het onderwijs en werk, een moderne overheid en meer inspraak op ieder niveau (Volt, 2021). Een volledig overzicht van deze partij-ideologische standpunten staat in het document *Mapping of policies* van Volt. Dit 217 pagina's tellende document geeft een overzicht van het beleid dat Volt voor ogen heeft om de Europese Unie te verbeteren. De *Mapping of policies* wordt in het onderhavige artikel nader onderzocht.

Naast deze vijf inhoudelijke punten noemt Volt nog een zesde kwestie: het hervormen van de Europese Unie. De partij denkt de EU sterker, democratischer en transparanter te kunnen maken. Daarnaast wil Volt de EU omvormen tot een volledig federaal systeem. Dit is de partij van plan te bereiken door de instellingen en het bestuur van de Europese Unie te her-

vormen (Volt, 2019). Volts gedachte over het ‘repareren van de Europese Unie’ staat uitgebreid uitgelegd in *The Amsterdam Declaration* onder de kop *Fix the EU*. *The Amsterdam Declaration* is de titel van Volts programma voor het Europees Parlement voor de periode 2019 tot 2024. Deze verklaring en het bijbehorende *Supporting Document* worden in dit onderhavige onderzoek geanalyseerd.

Dit onderzoek zoekt een antwoord op de vraag in hoeverre de Europese Unie democratischer wordt door een transnationale partij. Een casestudie naar Volt, de eerste en tot op heden enige pan-Europese politieke partij, moet antwoord geven op deze vraag. Via een bureauonderzoek zal eerst worden onderzocht wat het standpunt van Volt is inzake institutionele hervorming in de Europese Unie. Voor meer structuur zijn binnen dit onderwerp verschillende thema’s afgebakend, namelijk het Europees Parlement, pan-Europese politieke partijen en transparantie. Vervolgens zal worden nagegaan wat Volts standpunt is over het creëren van een Europese politieke gemeenschap. De informatie die wordt onderzocht stamt uit Volts *Mapping of policies* en *The Amsterdam Declaration*. Volts ideeën zullen naast de theorieën over het democratisch tekort worden geplaatst. Zo zal het vervolgens mogelijk zijn om conclusies te trekken uit de resultaten. Verder wordt ook gekeken naar de eventuele problemen waar Volt in de realisatie van haar ideeën tegenaan kan lopen.

Resultaten

Europees Parlement

Theorie:

Een vaak geuite kritiek is dat de Europees Parlementsverkiezingen geen Europese verkiezingen maar secundaire (*second order*) nationale verkiezingen zouden zijn. De opkomst bij deze verkiezingen is lager dan bij nationale verkiezingen, regeringspartijen verliezen, terwijl kleine partijen het juist beter doen (Lasan, 2008, p. 21). Dit heeft met meerdere zaken te maken. De campagnes die partijen voeren gaan meer over nationale zaken dan over kwesties op Europees niveau. Volgens Crum (2012, p. 115) blijven partijen liever weg van het onderwerp Europese integratie, aangezien dat een potentiële splijtzwam kan zijn voor de achterban. Het is ook een punt waarmee eurosceptische partijen juist kiezers kunnen winnen. Vandaar dat grotere partijen het liever niet aanstippen in de campagne. Wel gaat het veel over nationale problemen (Crum, 2012, p. 115). Daarnaast is er voor de verkiezing van het Europees Parlement geen uniform kiesstelsel en geen Europese lijst met kandidaten. De verkiezingen spelen zich veel meer op nationaal, dan op Europees niveau af. De kiezers krijgen tijdens de verkiezingen geen duidelijke keuzemogelijkheden voorgeschoteld over Europese kwesties. Ze zien zo geen mogelijkheid hoe ze het Europese beleid zouden kunnen beïnvloeden (Lasan, 2008, pp. 21-22). Dit zorgt er volgens Franklin en Russo (2020) voor dat de opkomst vaak laag is. Kiezers zijn niet ontzettend bezorgd om deze verkiezingen. Ze zien niet in hoe hun stem het dagelijks leven zal beïnvloeden. Anders dan bij nationale verkiezingen, waar duidelijker is hoe een stem zich vertaalt naar beleid. Omdat kiezers minder bezorgd zijn over deze verkiezingen zullen ze ook minder snel strategisch stemmen. In plaats daarvan stemmen ze eerder op een kleine partij die hun voorkeur heeft.

Anders dan bij nationale parlementen is de wetgevende macht van het Europees Parlement niet volledig. Hoewel de macht van het Europees Parlement met de jaren is toegenomen, zijn de bevoegdheden van het EP, als het op wetgeving aankomt, nog steeds niet compleet. Het Verdrag van Lissabon heeft ervoor gezorgd dat het Europees Parlement een verzoek mag doen aan de Europese Commissie om wetgeving te initiëren. Op zichzelf heeft het Europees Parlement het recht van initiatief nog niet (Sieberson, 2008).

Volt:

Het Europees Parlement moet volgens Volt het recht krijgen om wetgeving te initiëren. De gedachte hierachter is dat het Europees Parlement de enige direct verkozen EU-instelling is. Volt beweert dat het Parlement met het initiatiefrecht beter in staat zou zijn om de belangen van burgers te vertegenwoordigen. De partij komt met een voorstel om Artikel 225 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie zo aan te passen dat europarlementariërs het recht van initiatief krijgen. Volt vindt het belangrijk dat de wetgevende macht van het Europees Parlement volledig is (Volt, 2019, p. 8).

De stemregels voor de Europese Parlementsverkiezingen moeten in elke lidstaat gelijk worden getrokken, vindt Volt. De manier waarop leden van het Europees Parlement worden verkozen verschilt tot op heden per lidstaat. Het voorstel van Volt houdt in dat in elk van de lidstaten hetzelfde kiesstelsel zal worden gehanteerd. Het electorale systeem dat Volt voorstelt houdt in dat iedere kiezer twee stemmen heeft. De ene stem is voor een direct gekozen vertegenwoordiger van een kiesdistrict, de andere stem is een partij-stem. Dit systeem moet volgens Volt in elke lidstaat gelden. Daarnaast wil Volt ook dat de verkiezingsdatum, de stemgerechtigde leeftijd, kiesdrempels en campagneregels in elk land hetzelfde zijn (Volt, 2019, p. 10). Het is aannemelijk dat Volts voorstel ingrijpende gevolgen zal hebben voor alle landen in de Europese Unie. Volt zoekt de oplossing van een probleem in standaardisering. Deze standaardisering gaat ten koste van de diversiteit die de Europese Unie kent. Dit voorstel zal betekenen dat in elke lidstaat het kiessysteem op de schop gaat. Het adapteren van een nieuw stelsel zal hoe dan ook een grote operatie zijn. Volt onderbouwt niet waarom het systeem met twee stemmen de beste keuze is.

Pan-Europese politieke partijen

Theorie:

Schattschneider (1960, p. 14) omschrijft een representatieve democratie als een politiek systeem waarin partijen met elkaar concurreren. Elke partij staat voor een verschillend beleidsalternatief en ideologie. Het is aan de burger om tussen deze verschillende beleidsalternatieven te kiezen. Zo kunnen burgers meedoen in het besluitvormingsproces (Schattschneider, 1960, p. 14). Politieke partijen spelen hier een cruciale rol in (Lefkofridi & Katsanidou, 2018, p. 1463).

Het Europese politieke systeem is geen competitie tussen Europese partijen. Ja, er zijn officieel wel Europese politieke partijen, maar dit zijn allianties van nationale partijen. De

verkiezingen voor het Europees Parlement vinden op nationaal niveau plaats: burgers kiezen tussen kandidaten van partijen uit hun eigen land (Bol et al., 2016, p. 526). Eenmaal gekozen voegen kandidaten van nationale partijen zich bij een transnationale fractie (Europarl, 2021).

Dit is iets anders dan een partij die op Europees niveau opereert en afdelingen heeft in verschillende landen. Behalve Volt is er nog geen partij die zo is opgesteld (Volt, 2021). Hierdoor ontbreekt de competitie op Europees niveau tussen partijen die verschillende beleidsalternatieven vertegenwoordigen (Lefkofridi & Katsanidou, 2018, p. 1462). Als de Europese Unie als representatieve democratie wil functioneren is het volgens Lefkofridi en Katsanidou (2018, p. 1463) noodzakelijk dat politieke partijen zich over grenzen mobiliseren.

Ook Bol et al. zien een pan-Europees electoraal systeem als mogelijke oplossing voor het democratisch tekort (2016, p. 194). De auteurs hebben een onderzoek uitgevoerd naar een pan-Europees kiesstelsel. De conclusie die uit dat onderzoek volgt is dat een pan-Europees kiesstelsel groot potentieel heeft om het democratisch tekort te verkleinen, maar dat er wel bepaalde regels moeten komen om dit kiesstelsel vorm te geven. Uit het experiment blijkt namelijk dat mensen geneigd zijn om op landgenoten te stemmen.

Volt:

Volgens Verordening 1141/2014 van het Europees Parlement en de Raad is een Europese politieke partij een politieke alliantie, oftewel een gestructureerde samenwerking tussen partijen. Een Europese politieke partij moet geregistreerd zijn door de Autoriteit voor Europese politieke partijen en Europese politieke stichtingen. Een Europese partij is dus niet een op zichzelf staande entiteit, maar eerder een vereniging van nationale partijen. Europese politieke partijen moeten worden gezien als een enkele entiteit, vindt Volt. Volts idee is dat een Europese partij meer moet zijn dan een alliantie van nationale partijen. Pan-Europese partijen zijn volgens Volt namelijk noodzakelijk om de Europese politieke sfeer te verbeteren. De partij pleit daarom voor een nieuwe juridische status voor Europese politieke partijen. Hiervoor wil Volt Verordening 1141/2014 van het Europees Parlement en de Raad over Europese partijen aanpassen. Een Europese politieke partij zou volgens Volt een entiteit moeten worden op Europees niveau, die op nationaal niveau officiële aftakkingen heeft. Tijdens de verkiezingen voor het Europees Parlement zouden Europese partijen mee moeten doen en campagne moeten voeren als één partij, is het idee van Volt (Volt, 2019, p. 4).

Transparantie

Theorie:

Volgens Abazi en Tauschinsky (2015) is transparantie om twee redenen belangrijk voor democratie: controle en vertrouwen. Er zou een relatie moeten zijn tussen burgers en EU-instellingen. Deze relatie is afhankelijk van de informatie die de EU-instellingen verschaffen en de burgers ontvangen. Via deze informatie krijgen de burgers een idee hoe besluiten genomen worden binnen de EU. Of burgers vervolgens besluiten accepteren hangt voor een groot deel af van hoe goed burgers het besluitvormingsproces begrijpen. Volgens de controle-benadering is de autoriteit van de overheid gebaseerd op instemming van de burgers. Burgers kunnen invloed uitoefenen op de EU-instellingen door tijdens verkiezingen duidelijk te maken of ze nog instemmen met het beleid van de EU (Abazi & Tauschinsky, 2015, pp. 79-81).

Autoriteit veronderstelt ook vertrouwen. Vertrouwen betekent volgens Abazi en Tauschinsky (2015) dat iemand gelooft in de goedwillendheid van een ander. De Europese Unie kan bestaan omdat burgers erop vertrouwen dat de EU goed functioneert. Dat vertrouwen is gebaseerd op de relevante kennis en informatie die de burger heeft over de EU (Abazi & Tauschinsky, 2015, pp. 81-84).

Een in de literatuur veel voorkomende klacht is dat de Europese Unie niet transparant genoeg zou zijn (Follesdal & Hix, 2005, Cross, 2013). Om openheid te bieden maakt de Europese Unie gebruik van een transparantieregister. Middels dit register wordt lobbywerk geregistreerd. Om af te spreken met een lid van de Commissie of het Parlement dient een lobbyist zich te registreren en mee te werken met de openbaarmakingsvereisten uit het Register. Registratie is niet verplicht, maar commissieleden en europarlementariërs spreken alleen met geregistreerde lobbyisten (Europa.eu).

Volt:

De transparantie in de EU moet significant worden verbeterd, is het standpunt van Volt. De partij doet een aantal beleidsvoorstellen, waarmee zij beweert transparantie te kunnen verbeteren. Allereerst tracht Volt de procedureregels van het Europees Parlement te veranderen. Leden van het Europees Parlement kunnen tot op heden stemmen door hun hand omhoog te houden. Volt wil dat het stemmen volledig elektronisch zou verlopen. Op die manier zouden de resultaten van een stemming beter worden geregistreerd. Het beleidsvoorstel zegt niets

over wat dit zou doen voor de efficiëntie van de stemming (Volt, 2019, pp. 8-9). Daarnaast zouden alle verkozen EU-ambtsdragers volgens Volt hun kantoorkosten- en uitgaven openbaar moeten maken. Volt beweert dat deze stap de kans op fraude weg zou nemen (Volt, 2019, p. 22). De partij stelt richtlijnen voor (de *EU Whistleblower Protection Directive*) die klokkenluiders beter zouden beschermen. Volt stelt dat dit het makkelijker zal maken om informatie te publiceren die in het algemeen belang is (Volt, 2019, pp. 22-23). Tenslotte moet lobbywerk verplicht geregistreerd worden, is Volts idee. Het bestaande transparantieregister is Volt van plan te hervormen. Elke verkozen EU-ambtsdrager zal worden verplicht om elk contact met een lobbyist te melden. Wie dit niet doet zal volgens het beleidsvoorstel worden bestraft met een sanctie (Volt, 2019, p. 23). Volt is niet overtuigd dat de huidige registratieprocedure volstaat.

Het creëren van een Europese politieke gemeenschap

Theorie:

Een democratie heeft een demos nodig, is de algemene veronderstelling (Nicolaidis, 2004, p. 80). Een demos is een politieke gemeenschap met een collectieve identiteit en een institutionele infrastructuur. De gemeenschap bestaat uit een groep individuen die met elkaar delibereert over het algemeen belang van de publieke sfeer (Cheneval & Schimmelfennig, 2012, pp. 336-337). De Europese Unie mist een gemeenschappelijk demos (Crum, 2012, p. 114). In plaats daarvan bestaat de Europese Unie uit verschillende demoi. Elk met een eigen identiteit en infrastructuur. De EU zou dus een demoi-cratie kunnen worden genoemd (Nicolaidis, 2004, p. 83). Daarnaast liggen de grenzen van de Europese Unie niet vast. Er kunnen nieuwe gebieden aan de Europese Unie worden toegevoegd en hiermee ook nieuwe gemeenschappen (Europa.eu, 2021).

Dat nationale identiteiten dominantier zijn dan één Europese identiteit blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat nog geen 15 procent van de Europese bevolking zich uitsluitend als Europeaan identificeert (Fligstein, 2008, p. pp. 141–2). Daarnaast ontbreekt er ook een Europese publieke sfeer (Cheneval & Schimmelfennig, 2012). Dit heeft er onder andere mee te maken dat er weinig objectieve transnationale media bestaan. (Cheneval & Schimmelfennig, 2012, p. 337). Volgens Koopmans en Staham (2010) zorgt media-aandacht ervoor dat het publiek betrokken raakt bij de politiek. Europese actoren, beleidslijnen en kwesties komen pas bij het publiek terecht als er mediakanalen zijn die daar aandacht aan schenken (Koopmans en Sta-

ham, 2010, p. 282). Europese burgers kunnen simpel gezegd niet discussiëren over Europese kwesties, als ze geen idee hebben welke zaken er spelen.

Volt:

Volgens Volt moet er een Europese publieke omroep komen om burgers van informatie te voorzien. Volt beweert dat een dergelijk Europees platform een publieke sfeer zou faciliteren. Ook zou een Europese publieke omroep er, volgens Volt, voor zorgen dat burgers informatie vanuit een ander perspectief tot zich nemen. De omroep zou als taak hebben om nationale content te vertalen, informatie tussen verschillende nationale mediakanalen te verspreiden en zelf informatie uit te zenden. Daarnaast vindt Volt dat de omroep aandacht zou moeten besteden aan de Europese cultuur en geschiedenis. Volt is van plan de omroep te financieren vanuit het *Creative Europe Programme*, het *Europe for Citizens Programme* en de *Connecting Europe Facility* (Volt, 2019, pp. 17-18). Hoe vrij en onafhankelijk deze omroep zou zijn, is nog maar de vraag.

Het onderwijs moet, volgens Volt, in elke lidstaat van de Europese Unie worden uitgebreid. Volt vindt dat elk schoolsysteem lessen moet bevatten over mediageletterdheid, burgerschap en de Europese Unie. De partij stelt voor dat er vanuit de Europese Unie trainingen komen voor docenten van basis- en middelbare scholen. Zij zouden kinderen volgens Volt moeten onderwijzen over waarden zoals democratie, mensenrechten, vrijheid en tolerantie. Ook dienen ze volgens Volt uit te leggen hoe de Europese Unie in elkaar zit. Volwassen burgers zouden volgens het voorstel workshops aangeboden krijgen. Volt beweert dat de lessen zouden zorgen voor meer sociale cohesie en maatschappelijke betrokkenheid (Volt, 2019, pp. 16-17). Ook hier is het voorstel niet heel concreet uitgedacht. Hoe Volt denkt dat dit programma bovenop het al bestaande lesprogramma kan worden gegeven is niet duidelijk. Volt heeft niet onderzocht of het überhaupt mogelijk is om het idee binnen het huidige onderwijsbestel van de individuele lidstaten te adapteren.

Volt heeft meerdere ideeën om burgers te laten participeren in het Europese besluitvormingsproces. Allereerst stelt Volt een Europese burgerjury voor, die het Europees Parlement zou moeten ondersteunen. Om een positie in de jury zal worden geloot. Volt maakt niet duidelijk wie hier precies voor in aanmerking komen, of dat dit alle Europese staatsburgers zouden zijn. Ook is het onduidelijk hoe groot deze voorgestelde burgerjury zou zijn. Uit het

voorstel blijkt dat het cruciaal is dat de leden van de jury geheel onafhankelijk zijn. Het zou volgens Volt de taak van de jury moeten zijn om wetsvoorstellen te voorzien van suggesties, voordat het Europees Parlement erover oordeelt. Experts over verschillende onderwerpen zouden de jury daarbij helpen. Volts idee achter de burgerjury is dat er meer deliberatie plaats zou vinden door onafhankelijke mensen (Volt, 2019, p. 14). Volt vindt dat Engels gebruikt moet worden als voertaal, dus het is te verwachten dat de leden van deze jury Engels zullen moeten spreken. Dit zou een hindernis kunnen vormen, aangezien niet elke Europeaan vloeiend Engels spreekt. Dit punt komt later nog terug.

Daarnaast stelt Volt voor om zogenoemde digitale platformen op te richten, waar burgers met elkaar kunnen overleggen. Volt denkt dat als burgers op zo'n online platform hun problemen delen, dat andere Europeanen dan bij de oplossing zullen helpen (Volt, 2019, p. 14).

Een andere manier waarop Volt burgerparticipatie wil stimuleren is door het Europees burgerinitiatief aan te passen (Volt, 2019, p. 15). Het Europees burgerinitiatief houdt in dat burgers de Europese Commissie kunnen oproepen om een nieuw wetsvoorstel te doen. Als er 1 miljoen handtekeningen zijn opgehaald voor een initiatief, moet de Commissie er iets mee doen (Europa.eu, 2021). Het standpunt van Volt is dat er niet serieus genoeg omgegaan wordt met deze initiatieven. Volgens Volt is de toelatingseis te streng, weten te weinig mensen van het bestaan van het Europees burgerinitiatief en biedt de EU te weinig steun. Vandaar dat de partij de verordening 211/2011 over het Europees burgerinitiatief opnieuw wil beoordelen en verbeteren (Volt, 2019, p. 15). Concrete ideeën over hoe dit vorm zou krijgen ontbreken nog. Ook vindt Volt dat het Europees Parlement over elk Europees burgerinitiatief zou moeten debatteren (Volt, 2019, p. 15).

Volts stelt ook voor om een jaarlijkse burgerconferentie te organiseren, om zo burgerparticipatie te stimuleren. Het idee is dat 1000 Europeanen willekeurig zouden worden geselecteerd om de conferentie bij te wonen. Volt beweert dat deze 1000 burgers gemotiveerd zullen debatteren over een bepaald langetermijnprobleem. De conferentie zou moeten plaatsvinden voor een EU-top, zodat de resultaten daar besproken kunnen worden (Volt, 2019, p. 15).

Tenslotte wil Volt ook een burgerbegroting invoeren. Burgers zouden op die manier inspraak krijgen in het budget van de Europese Unie. Dit moet volgens Volt op regionaal niveau gebeuren. Lidstaten zouden in hun partnerschapsovereenkomst moeten aantonen dat ze

tenminste 1 procent van hun structuur- en investeringsfondsen reserveren voor burgerbegroting. Er moeten projecten komen waarbij burgers en lokale autoriteiten samen overleggen over het investeren van dat geld. Volt stelt dat dat zal zorgen voor meer transparantie en een beter begrip van hoe de overheid opereert (Volt, 2019, pp. 15-16). Welke burgers bij de projecten betrokken zouden zijn, wordt niet duidelijk gemaakt.

Problemen

Zoals eerder genoemd identificeert nog geen 15 procent van de Europese bevolking zich als Europeaan (Fligstein, 2008, pp. 141–2). Opvallend genoeg zijn het vooral hogeropgeleide en welgestelde burgers die zich Europees voelen (Fligstein, 2008, p. 156).

Volt is bovenal pro-Europees. Eén ding staat centraal bij de partij en dat is een sterk geloof in de Europese Unie. Wie gelooft in Volt, gelooft in het nut van de Europese Unie. Volgens de partij hebben wij welvaart en vrede te danken aan de Europese Unie en vandaar dat de leden van Volt trots zijn op de EU. Volt heeft het idee dat de Europese Unie een gezamenlijk project is, waaraan gewerkt zou moeten worden. Het doel van Volt is om de Europese Unie te versterken, omdat de partij ervan overtuigd is dat de Europese Unie voordelig is (Volt, 2021, pp. 176-177).

In Europa heeft lang niet iedereen diezelfde overtuiging. Europese integratie kent namelijk opposenten: zogenoemde eurosceptici. Politicologen onderscheiden een harde en een zachte vorm van eurosceptis. De ‘harde’ eurosceptici wijzen Europese integratie volledig af. Aanhangers van de zachte variant van eurosceptis zijn niet overtuigd van al het EU-beleid (Guimarães & Lopes, 2020, p. 21). Het eurosceptische geluid is de afgelopen jaren steeds luider gaan klinken. Ook de media besteden steeds meer aandacht aan eurosceptici. Het eurosceptische verhaal krijgt zo steeds meer vorm. Vooral Europese integratie, immigratie, de bankenunie en veiligheidsbeleid zijn kwesties waar eurosceptici zich scherp over uitlaten (Topaloff, 2014, p. 80). Inmiddels zijn in elk land van de Europese Unie eurosceptische partijen ontstaan (Topaloff, 2014, p. 82).

Volgens Topaloff (2014) komt eurosceptis doordat mensen het klassieke narratief van de Europese Unie niet meer geloven. De legitimiteit van de EU is gebaseerd op de idee dat een hechte Unie voor vrede en welvaart zorgt. In de periode na de Tweede Wereldoorlog sprak dit erg tot de verbeelding bij mensen. Er leefde namelijk nog angst voor een nieuwe oorlog en hoop op een betere toekomst. Een belangrijke belofte van de EU was dat van ‘veel winnaars, weinig verliezers.’ Die belofte leek in de decennia na de Tweede Wereldoorlog uit te komen: er was sprake van vrede en economisch ging het goed. Europese integratie vond plaats met het idee dat hoe hechter de Europese instellingen waren, hoe beter het economisch zou gaan. De Europese interne markt ontstond, waarin mensen zich vrij konden verplaatsen. Met de tijd ontstonden naast winnaars toch ook verliezers. Het narratief van de EU wordt

door die verliezers niet meer vertrouwd. Ze zijn niet meer overtuigd van de voordelen van Europese integratie.

Eurosceptische partijen spelen hier slim op in, door de EU het niet waarmaken van beloftes te verwijten (Topaloff, 2014, pp. 84-87).

Ritzena, Wehnera en Zimmermann (2016) hebben onderzocht wat de relatie is tussen slechte financiële vooruitzichten en Eurosceptis. Uit het onderzoek bleek dat er in Westerse EU-landen een positieve relatie is tussen slechte financiële vooruitzichten en Eurosceptis. Westerse Europeanen die er economisch niet goed voor staan, omdat ze getroffen zijn door de economische crisis, beschouwen Europese integratie eerder als een bedreiging. Ze vrezen namelijk dat hun financiële situatie nog slechter zal worden door bezuinigingsbeleid van de EU (Ritzena, Wehnera en Zimmermann, 2016, p. 27).

De vraag is of een partij die zich overduidelijk profileert als pro-Europees daadwerkelijk het gehele electoraat kan aanspreken. Zoals ook blijkt uit het onderzoek van Ritzena, Wehnera en Zimmermann (2016) denken mensen niet alleen aan hun idealen, maar ook aan hun portemonnee als ze het stemhokje binnenstappen. Ze zullen zich afvragen hoe Europese integratie hen zal beïnvloeden. Wie moeite heeft om brood op de plank te krijgen zal wellicht minder openstaan voor mooie praatjes over een sterker Europa.

Een ander mogelijk probleem waar Volt mee te maken kan krijgen heeft te doen met taal. Zoals eerder gezegd beschouwt Volt Engels als de voertaal voor Europa. Dit is niet zomaar, want Volt noemt Engels de ‘onbetwiste’ lingua franca (Volt, 2021, p. 18). Een lingua franca is een taal die veelvuldig door mensen met verschillende moedertalen wordt gebruikt om met elkaar te communiceren (Van Parijs, 2011, p. 9). Engels moet een verplicht vak worden voor kinderen in het basis- en voortgezet onderwijs in alle lidstaten (Volt, 2021, pp. 16-18). Volt vindt daarnaast dat Engels de voertaal moet worden bij alle instellingen van de Europese Unie. Het instellen van het Engels als werktaal zou ervoor zorgen dat er efficiënter wordt gewerkt in de EU (Volt, 2021, p. 184).

Het adapteren van één lingua franca gaat echter niet zo makkelijk. Eén taal kiezen die sommige mensen al spreken, maar anderen niet, levert bepaalde onrechtvaardigheden op (Van Parijs, 2011, p. 36). Wie Engels als eerste taal heeft, heeft een groot voordeel ten opzichte van wie Engels als tweede taal moet leren. Een tweede taal leren kost namelijk tijd, geld en

energie. Dit zijn bepaalde kosten die van nature engelsprekenden niet hoeven te maken (Van Parijs, 2011, pp. 50-52). Het is voor de meeste mensen lastiger om je uit te drukken in een taal die niet je moedertaal is. Hierdoor hebben mensen die Engels als moedertaal hebben een voordeel, bijvoorbeeld in debatten. Volt eist dat iedereen Engels spreekt, maar Engels spreken zal niet voor iedereen in Europa even vanzelfsprekend zijn. De kwaliteit en toegankelijkheid van het onderwijs verschillen per lidstaat, maar ook binnen een lidstaat. Mensen verschillen van sociaal-economische positie en beschikken niet allemaal over dezelfde kansen om een tweede taal te leren (Van Parijs, 2011, p. 103). Een kind met rijke ouders zal bijlessen kunnen veroorloven, waar een ander het zonder moet doen.

In Nederland zijn 2,5 miljoen mensen laaggeletterd (Algemene Rekenkamer, 2016, p. 10). Dit houdt in dat ze moeite hebben met taal en/of rekenen. Als dit al zo'n groot probleem is in Nederland, hoe valt dan ooit te verwachten dat deze mensen vloeiend een tweede taal spreken? Laaggeletterdheid hangt ook samen met iemands maatschappelijke positie. Uit het rapport van de Rekenkamer (2016) blijkt dat laaggeletterde mensen vaker werkloos zijn, een lager inkomen en een slechtere gezondheid hebben dan mensen met goede taal- en rekenvaardigheden. Ook zijn laaggeletterden minder politiek- en maatschappelijk actief (Algemene Rekenkamer, 2016, p. 8).

Het risico dat Volt neemt door Engels in te stellen als voertaal voor de Europese Unie, is dat mensen zich niet vertegenwoordigd en gekend voelen. Volts verwachting dat mensen kunnen communiceren in het Engels zal zorgen voor een scheiding tussen de mensen die dit wel en die dit niet kunnen. De Europese Unie kent een rijke diversiteit aan talen en dialecten, die deel uitmaken van het immateriële erfgoed van de Unie. De uniformisering die Volt voorstelt zorgt ervoor dat deze verscheidenheid verloren gaat. Het omgekeerde gebeurt van wat Volt voorstaat: in plaats van dat de kloof tussen de EU en de burgers wordt gedicht, wordt deze vergroot. Volt probeert een publieke ruimte te creëren, maar slechts een selecte groep heeft hier toegang tot. En het toezicht op de EU zal voor anderen moeilijker worden, aangezien ze niet de taal spreken die in EU-instellingen wordt gehanteerd.

Conclusie en discussie

In dit onderzoek is gezocht naar een antwoord op de vraag: *In hoeverre draagt een transnationale partij bij aan het oplossen van het democratisch tekort van de Europese Unie?*

De Europese Unie is volgens politicologen niet democratisch genoeg. Een vaak geopperde oplossing voor het democratisch tekort is de oprichting van transnationale partijen. In dit onderzoek is gekeken naar Volt, de eerste en tot op heden enige pan-Europese partij. Geanalyseerd is in hoeverre Volt bij zou kunnen dragen aan de oplossing van het democratisch tekort.

De manier waarop Volt denkt de Europese Unie te kunnen verbeteren is door uniformisering. Volt stelt dat de Europese Unie hechter en sterker wordt als regels binnen alle lidstaten gelijk worden getrokken. Zoals het instellen van één electoraal systeem voor de verkiezingen van het Europees Parlement en het adapteren van Engels als voertaal in alle EU-instellingen. Hiermee tast Volt de essentie van de Europese Unie aan. De Europese Unie staat namelijk bekend om haar diversiteit, en niet om haar uniformiteit. Maar liefst 27 verschillende lidstaten maken onderdeel uit van de Europese Unie, elk met een eigen geschiedenis, cultuur en taal. En elk land kent eigen regels en gebruiken. Het idee van uniformiteit druist in tegen het karakter van de EU. Volts voorgestelde middelen om tot een oplossing van het democratisch tekort te komen houdt in dat de Europese Unie geheel van aard zou moeten veranderen. Dit is moeilijk een oplossing te noemen.

Los van de inhoud is de komst van een transnationale partij met een Europese agenda een stap in de richting van een politieke gemeenschap op Europees niveau. Op zichzelf is dit niet voldoende om het democratisch tekort op te lossen. Toch is de rol van Volt in het democratiseringsproces van de Europese Unie niet verwaarloosbaar. Als eerste pan-Europese partij functioneert Volt als pionier en kan de partij een verandering in denken veroorzaken.

Dit onderzoek heeft zich gericht op de voorstellen en ideeën van Volt. Volt is een nieuwe partij. Geen van de voorstellen van Volt is daadwerkelijk geïmplementeerd in de praktijk. Niet duidelijk is hoe de uitvoering van deze ideeën in werkelijkheid zou uitpakken. Verder onderzoek is nodig om te bepalen hoe de daadwerkelijke implementatie van deze voorstellen het democratisch gehalte van de Europese Unie beïnvloedt.

Literatuur

- Abazi, V., & Tauschinsky, E. (2015). Reasons of Control and Trust: Grounding the Public Need for Transparency in the European Union. *Utrecht Law Review*, 11(2), 78.
- Algemene Rekenkamer. (2016). *Aanpak van laaggeletterdheid*.
<https://www.rekenkamer.nl/publicaties/rapporten/2016/04/20/aanpak-van-laaggeletterdheid>
- Beetz, J. P. (2017). From Practice to Principle and Back: Applying a New Realist Method to the European Union's Democratic Deficit. *Political Studies*, 66(2), 339–355.
- Bol, D., Harfst, P., Blais, A., Golder, S. N., Laslier, J.-F., Stephenson, L. B., & Van der Straeten, K. (2016). Addressing Europe's democratic deficit: An experimental evaluation of the pan-European district proposal. *European Union Politics*, 17(4), 525–545.
- Bohman, J. (2007) *Democracy across Borders. From Demos to Demoi*, Cambridge, MA: MIT Press.
- Bowman, J. (2006). The European Union Democratic Deficit. *European Journal of Political Theory*, 5(2), 191–212.
- Bright, J., Garzia, D., Lacey, J., & Trechsel, A. (2015). Europe's voting space and the problem of second-order elections: A transnational proposal. *European Union Politics*, 17(1), 184–198.
- Bunea, A. (2017). Legitimacy through targeted transparency? Regulatory effectiveness and sustainability of lobbying regulation in the European Union. *European Journal of Political Research*, 57(2), 378–403.
- Cheneval, F., & Schimmelfennig, F. (2012). The Case for Democracy in the European Union*. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 51(2), 334–350.
- Chrysoschoou, D. N., Stavridis, S., & Tsinisizelis, M. J. (1998). European democracy, parliamentary decline and the 'democratic deficit' of the European Union. *The Journal of Legislative Studies*, 4(3), 109–129.
- Coultrap, J. (1999). From Parliamentarism to Pluralism. *Journal of Theoretical Politics*, 11(1), 107–135.
- Cross, J. P. (2012). Striking a pose: Transparency and position taking in the Council of the European Union. *European Journal of Political Research*, 52(3), 291–315.

- Crum, B. J. J. (2012). Het democratisch tekort als institutionele uitdaging. In P. de Jong, & S. L. de Lange, *Europa, Burgerschap en Democratie. Over de gespannen relatie tussen burgers en Europa en mogelijkheden om die te ontspannen* (blz. 109-121).
- Europa.eu. (2021, 11 maart). *Register van belangenvertegenwoordigers - Home*. Geraadpleegd op 20 april 2021, van <https://ec.europa.eu/transparencyregister>
- Europa.eu. (2021, 23 maart). *Over de EU - Landen*. Geraadpleegd op 20 mei 2021, van https://europa.eu/european-union/about-eu/countries_nl
- Fligstein, N. (2008) *Euroclash: The EU, European Identity and the Future of Europe* (Oxford: Oxford University Press).
- Follesdal, A., & Hix, S. (2006). Why There is a Democratic Deficit in the EU: A Response to Majone and Moravcsik. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 44(3), 533–562.
- Guimarães, L. & Lopes, M., (2020). Euroscepticism in the European Parliament. *Relaciones Internacionales*, 29(58), 086.
- Lasan, N. (2008). How far can the European Parliament correct the European Union's democratic deficit? *Romanian Journal of European Affairs*, 8(4), 18-26.
- Lefkofridi, Z., & Katsanidou, A. (2018). A Step Closer to a Transnational Party System? Competition and Coherence in the 2009 and 2014 European Parliament. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 56(6), 1462–1482.
- Kraus, P. A., & Sciortino, G. (2014). The diversities of Europe: From European modernity to the making of the European Union. *Ethnicities*, 14(4), 485–497.
- Mcevoy, C. (2016). The Role of Political Efficacy on Public Opinion in the European Union. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 54(5), 1159–1174.
- Nicolaïdis, K. (2004). The new constitution as european ‘demoi-cracy’? *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, 7(1), 76–93.
- Pogge, T. W. (1997). Creating Supra-National Institutions Democratically: Reflections on the European Union’s “Democratic Deficit”. *Journal of Political Philosophy*, 5(2), 163–182.
- Ritzen, J., Wehner, C., & Zimmermann, K. F. (2016). Euroskepticism, Income Inequality and Financial Expectations. *The B.E. Journal of Economic Analysis & Policy*, 16(2), 539–576.

- Sieberson, S. C. (2007b). The Treaty of Lisbon and its Impact on the European Union's Democratic Deficit. *SSRN Electronic Journal*, 445–465.
- Sorace, M. (2017). The European Union democratic deficit: Substantive representation in the European Parliament at the input stage. *European Union Politics*, 19(1), 3–24.
- Topaloff, L. (2014). Euroskepticism Arrives: Marginal No More. *Journal of Democracy* 25(4), 76-87.
- Van Parijs, P. (2011). *Linguistic Justice for Europe and for the World*. Oxford, Verenigd Koninkrijk: Oxford University Press.
- Volt. (2019). *Supporting Document of the Amsterdam Declaration*. Geraadpleegd van <https://assets.volteuropa.org/inline-images/hrze4u1Ve02w0ZR58m2B46TIIDEaKFu-v8pz85jsEVtmb5oGJXE.pdf>
- Volt. (2021). *Mapping of Policies*. Geraadpleegd van <https://assets.volteuropa.org/inline-imagescwSTBB43bZAtWZc5drnRN7oo4wr-Q7JbPMgwwGYuk5mT8eZZ7t9.pdf>